

Bůh vede svou církev (Sk 6–8)

Texty na tento týden

Sk 6,1–15; 7,1–60; 8,1–40

Základní verš

„Slovo Boží se šířilo a počet učedníků v Jeruzalémě velmi rostl. Také mnoho kněží přijalo víru.“ (Sk 6,7)

Mnozí z těch, kteří uvěřili v Krista během Letnic, byli *helénisté*, Židé bydlící v různých oblastech Římské říše, kteří se v tu dobu právě zdržovali v Jeruzalémě (Sk 2,5,9–11). Bez ohledu na to, že i oni byli Židé, v mnohém se lišili od Židů pocházejících z Judska – nazývaných *hebrejové* (Sk 6,1). Nejvýraznějším rozdílem bylo to, že helénisté nemluvili aramejsky, tedy jazykem tehdy používaným v Judsku, ale řecky.

Mezi těmito dvěma skupinami Židů však bylo mnoho kulturních a náboženských odlišností. *Helénisté*, kteří se narodili v cizině, nebyli tak zakořeněni v judských židovských tradicích nebo jejich kořeny nebyly tak hluboké jako u *hebrejů*. Nevnímali ani takový význam obřadů v chrámu a těch částí Mojžíšova zákona, které byly aplikovatelné pouze v izraelské zemi.

Tím, že většinu svého života žili v řecko-římském prostředí a byli v úzkém kontaktu s pohany, byl pro ně přirozený otevřený a přijímající charakter křesťanské víry. Právě helénisty si ve velké míře Bůh použil pro nesení evangelia celému světu.

Budování společenství

- ▶ *Podělte se ve skupině o to, co jste v posledním týdnu zažili. Jak vás tento prožitek ovlivnil ve vašem duchovním životě?*
- ▶ *Řekněte ostatním o situaci, kdy jste v poslední době vnímali výrazný projev Boží přítomnosti ve vašem životě. Vyjádřete veřejně Bohu své poděkování.*

Ustanovení sedmi

¹V té době, kdy učedníků stále přibývalo, začali si ti z nich, kteří vyrostli mezi Řeky, stěžovat na bratry z židovského prostředí, že se jejich vdovám nedává každodenně spravedlivý díl. ²A tak apoštolové svolali všechny učedníky a řekli: „Bohu se nebude líbit, jestliže my přestaneme kázat Boží slovo a budeme sloužit při stolech. ³Bratří, vyberte si proto mezi sebou sedm mužů, o nichž se ví, že jsou plni Ducha a moudrosti, a pověříme je touto službou. ⁴My pak budeme i nadále věnovat všechen svůj čas modlitbě a kázání slova.“ ⁵Celé shromáždění s tímto návrhem rádo souhlasilo, a tak zvolili Štěpána, který byl plný víry a Ducha svatého, dále Filipa, Prochora, Nikánora, Timóna, Parména a Mikuláše z Antiochie, původem pohana, který přistoupil k židovství. ⁶Přivedli je před apoštoly, ti se pomodlili a vložili na ně ruce. (Sk 6,1–6)

Osobní studium

Vlastními slovy shrň, jaký problém se podle úvodního textu v Jeruzalémě objevil a jak ho věřící vyřešili. Jaké řešení nepoužili? Co se můžeš z jejich postupu naučit?

„Příčinou stížností bylo údajně zanedbávání řeckých vdov při každodenním rozdělování pomoci. Jakákoli nespravedlnost by byla v rozporu s duchem evangelia, satanovi se však podařilo vzbudit podezření. Bylo třeba okamžitě odstranit veškeré důvody k nespokojenosti, aby byly zmařeny satanovy snahy o rozdělení věřících.“ (AA 88; PNL 50)

Apoštolové navrhli jako řešení tohoto problému, aby si mezi sebou vybrali sedm mužů, kteří budou „sloužit (řecky *diakoneó*) při stolech“ (Sk 6,2), zatímco apoštolové budou všechen svůj čas věnovat „modlitbě a službě (řecky *diakonia*) Slova“ (Sk 6,4; ČSP). Jelikož slova „sloužit“ a „služba“ mají stejný slovní základ (podobně jako v řečtině „*diakoneó*“ a „*diakonia*“), jediný skutečný rozdíl je mezi slovy „stoly“ v Sk 6,2 a „Slovo“ v Sk 6,4. Zdá se, že spolu s přídavným jménem „každodenně“ (Sk 6,1) poukazují tato slova na dvě hlavní charakteristiky života rané církve: učení („Slovo“) a společenství („stoly“), kde „stoly“ sestávaly ze společného jídla, z Večeře Páně a z modliteb (Sk 2,42.46; 5,42).

Apoštolové se jako věrní správci Ježíšova učení věnovali především vyučování a modlitbám, zatímco sedm diákonů mělo na starosti aktivity související se životem společenství v několika „domácích sborech“. Diáconi však měli mnohem širší úlohu, než jak této služebnosti rozumíme dnes. Byli v určitém směru vedoucími celého církevního společenství.

Kandidáti na pozici diákona měli splňovat určité morální, duchovní a praktické předpoklady: měli to být lidé s dobrou pověstí, měli být naplněni Duchem svatým a moudrostí. Společenství si mezi sebou vybralo sedm mužů, které pak ustanovili do služby tak, že se za ně pomodlili a kladli na ně ruce. Zdá se, že tento obřad byl jakýmsi veřejným uvedením do služby a svěřením dané zodpovědnosti.

Aplikace

Roztržka se může objevit velmi rychle. Co můžeš ty sám udělat pro zachování klidu nebo pro jeho navrácení? Proč může být nebezpečné soustředit se pouze na naše poslání a přehlížet spory, které při jeho naplňování vznikají?

Štěpánova služba

⁸Štěpán byl obdařen Boží milostí a mocí a činil mezi lidem veliké divy a znamení. ⁹Tu proti němu vystoupili někteří židé, patřící k synagóze, zvané synagóga propuštěnců, a k synagóze Kyrénských a Alexandrijských, a společně se židy z Kilikie a z Asie se začali se Štěpánem přít. ¹⁰Nebyli však schopni čelit Duchu moudrosti, v jehož moci Štěpán mluvil. ¹¹Navedli tedy několik mužů, aby prohlašovali: „My jsme slyšeli, jak mluví rouhavě proti Mojžíšovi a proti Bohu.“ ¹²Tím pobouřili lid a starší se zákoníky; pak si pro Štěpána přišli, odvedli ho a postavili před radu. ¹³Přivedli křivé svědky a ti vypovídali: „Tenhle člověk znovu a znovu mluví proti tomuto svatému místu i proti Mojžíšovu zákonu. ¹⁴Na vlastní uši jsme slyšeli, jak řekl, že Ježíš Nazaretský zboří tento chrám a změní ustanovení, která nám dal Mojžíš.“ ¹⁵Všichni, kteří v radě zasedali, pohlédli na Štěpána a viděli, že jeho tvář je jako tvář anděla. (Sk 6,8–15)

Osobní studium

Novému společenství se podařilo vyřešit spor, který vznikl mezi věřícími různého původu a s různou náboženskou zkušeností. Výsledkem bylo, že se evangelium „šířilo a počet učedníků v Jeruzalémě velmi rostl“ (Sk 6,7). Do cesty se takovému rostoucímu hnutí postavily různé skupiny lidí.

Lukášův záznam se v této části zaměřuje na Štěpána, jež Duch svatý obdařil mimořádnými dary. Co ses o něm dozvěděl z úvodních veršů, o jeho víře a charakteru? Které myšlenky ze Štěpánova kázání rozzuřily jeho protivníky?

Štěpán mluvil řecky a znal řecké zvyky a obyčeje. Proto měl příležitost kázat evangelium také v synagogách řeckých židů v Jeruzalémě. Takových synagog bylo ve městě několik. Verš Sk 6,9 (ČSP) mluví pravděpodobně o dvou z nich – jedna mohla patřit přistěhovalcům (řecký termín „Libertinských“ označuje bývalé otroky a jejich potomky) z jihu (z Kyrény a Alexandrie) a jedna přistěhovalcům ze severu (z Kilikie a Asie).

Ústředním problémem celého sporu byla nepochybně osoba Ježíše Krista. Obvinění proti Štěpánovi naznačují, jak přijímali a jak si vysvětlovali jeho poselství helénisté. Štěpána obvinili z rouhání proti Mojžíšovi a proti Bohu – tedy proti zákonu a chrámu. A ačkoliv ho v některých bodech mohli špatně pochopit – nebo jeho slova záměrně překroutili – a navedli proti němu falešné svědky, obvinění nemusela být zcela vymyšlená (podobně jako v Ježíšově případě; viz Mk 14,58 a J 2,19). Štěpán jasně před veleradou obvinil své odpůrce z toho, že jejich uctívání chrámu je modloslužbou (Sk 7,48). Ukázal tím, že porozuměl hlubšímu smyslu Ježíšovy smrti – minimálně ve vztahu k chrámu a obětní službě.

Jinými slovy, ačkoli mnozí židovští věřící pocházející z Judska byli velmi silně vázáni na chrám a obětní systém (Sk 3,1; 15,1.5; 21,17–24) a bylo pro ně těžké už jen pomyslet na to, že by se mělo přestat obětovat (Ga 5,2–4), Štěpán a zřejmě i další křesťané pocházející z helénské části židovstva pravděpodobně velmi rychle pochopili, že Ježíšova smrt znamenala konec celého chrámového systému.

Aplikace

Proč musíme být opatrní, abychom nebyli tak „zabetonováni“ v našem uvažování, že neuvídíme příchod nového světla? Jak se dá takovému postoji předcházet?

Štěpán před veleradou

⁴⁸Avšak Nejvyšší nepřebývá v chrámech, vystavěných lidskýma rukama, jak praví prorok: ⁴⁹„Mým trůnem je nebe a země podnoží mých nohou! Jaký chrám mi můžete vystavět, praví Hospodin, a je vůbec místo, kde bych mohl spočinout? ⁵⁰Což to všechno nestvořila má ruka? ⁵¹Jste tvrdošíjní a máte pohanské srdce i uši! Nepřestáváte odporovat Duchu svatému, jako to dělali vaši otcové. ⁵²Byl kdy nějaký prorok, aby ho vaši otcové nepronásledovali? Zabili ty, kteří předpověděli příchod Spravedlivého, a toho vy jste nyní zradili a zavraždili. ⁵³Přijali jste Boží zákon z rukou andělů, ale sami jste jej nezachovali!“ (Sk 7,48–53)

Osobní studium

Přečti si text Sk 7,1–53. Co tě nejvíce zaujalo na Štěpánově odpovědi jeho žalobcům a soudcům? Která jeho vyjádření tě překvapila? Co bys řekl jinak?

Obvinění vznesená proti Štěpánovi vedla k jeho uvěznění a k soudu před veleradou. Podle židovské tradice byly Zákon a služba v chrámu dva ze tří pilířů, na nichž spočívá svět – třetím byly dobré skutky. Už jen náznak, že význam obřadů nařízených v Tóře pominul, vnímali jako útok na to, co v judaizmu považovali za nejsvětější. Právě proto Štěpána obžalovali z rouhání (Sk 6,11).

Už samotná skutečnost, že Štěpánova reakce je nejdělnější řečí v knize Skutky, naznačuje její důležitost. A přestože se nám na první pohled může jevit jako nudné a nezábavné opakování dějin Izraele, musíme Štěpánovu řeč chápat v kontextu Starého zákona. Kromě toho musíme vnímat, že Štěpánův způsob řeči je podobný prorokům, kteří jako náboženští reformátoři vyzývali Izraelce, aby se vrátili k požadavkům smlouvy, kterou s nimi Hospodin uzavřel. Někdy přitom používali hebrejský výraz *rib*, jehož nejlepší překlad by zněl „soudní spor o dodržení smlouvy“. Vyjadřuje myšlenku, že Bůh žaluje svůj lid, který selhává v dodržování podmínek smlouvy.

V textu Mi 6,1,2 se například výraz *rib* vyskytuje třikrát. Potom Micheáš připomíná smlouvu ze Sinaje (Ex 20–23) a opakuje lidem velké skutky, které pro ně Bůh vykonal (Mi 6,3–5), poukazuje na požadavky smlouvy a jejich porušení (Mi 6,6–12) a nakonec mluví o trestu za nedodržení smlouvy (Mi 6,13–16).

Z podobného konceptu pravděpodobně vycházel i Štěpán ve svém proslovu. Když ho vyzvali, aby vysvětlil své jednání, vůbec se nepokoušel vyvrátit obvinění ani bránit svou víru. Namísto toho podobně jako starověcí proroci odvážně a nahlas zvěstoval proti Izraeli Boží *rib*. Jeho dlouhé připomínání Božího vztahu s Izraelem v minulosti mělo poukázat na jejich nevděčnost a neposlušnost.

Ve verších Sk 7,51–53 už Štěpán není obžalovaným, ale Božím prorokem – žalobcem, který oznamuje Boží žalobu vycházející ze smlouvy proti vůdci izraelského národa. Pokud byli jejich otcové vinni z vraždění proroků, pak vina jeho posluchačů byla ještě větší. Změna z „naši praotcové“ (Sk 7,11.19.38.44) na „vaši otcové“ (Sk 7,51) je důležitá: Štěpán se přestal ztotožňovat se svým lidem a velmi rázně se postavil na Ježíšovu stranu. Cena za tento postoj byla obrovská. Přesto se v jeho slovech neobjevuje ani náznak strachu nebo lítosti.

Aplikace

Kdy ses naposledy musel jasně a rozhodně postavit na Ježíšovu stranu? Udělal jsi to, nebo jsi zaujal nejasný, váhavý postoj? Ve kterých oblastech si potřebuješ ujasnit své priority a ochotu stát na straně pravdy?

Ukamenování Štěpána a nebeský soud

⁵⁵Ale on [Štěpán], plný Ducha svatého, pohleděl k nebi a uzřel Boží slávu i Ježíše, jak stojí po pravici Boží, ⁵⁶a řekl: „Hle, vidím nebesa otevřená a Syna člověka, stojícího po pravici Boží.“ ⁵⁷Tu začali hrozně křičet a zacpávat si uši; všichni se na něho vrhli ⁵⁸a hnali ho za město, aby ho kamenovali. Svědkové dali své pláště hlídat mládenci, který se jmenoval Saul. ⁵⁹Když Štěpána kamenovali, on se modlil: „Pane Ježíši, přijmi mého ducha!“ ⁶⁰Pak klesl na kolena a zvolal mocným hlasem: „Pane, odpusť jim tento hřích!“ To řekl a zemřel. (Sk 7,55–60)

Osobní studium

Jelikož podle definice je prorok někdo, kdo mluví v Božím jménu, Štěpán se stal prorokem ve chvíli, kdy vynášel Boží *řib* proti Izraeli. Jeho prorocká služba však byla velmi krátká.

Přečti si text Sk 7,55.56. Jak rozumíš Štěpánově vidění? Jakým způsobem jej podle tebe ovlivnilo?

„Jakmile Štěpán dospěl až sem, vypukla mezi lidmi vřava. Když dával Krista do souvislosti s prorocstvími a takto hovořil o chrámu, kněz předstíral zděšení a roztrhl své roucho. Tento čin byl pro Štěpána znamením, že brzy bude jeho hlas navždy umlčen. Když viděl, s jakým odporem se jeho slova setkala, uvědomil si, že vydává své poslední svědectví. Přestože byl teprve v polovině svého kázání, náhle je uzavřel.“ (AA 100; PNL 56)

V době, kdy Štěpán stál před židovskými vůdci a vyslovoval proti nim Boží soud, viděl Ježíše stát v nebeské soudní síni – tedy v nebeské svatyni, vedle nebeského Otce (Sk 7,55.56). Tento obraz je znamením, že soud, který se odehrával na zemi, byl vlastně vyjádřením skutečného soudu, který se uskuteční v nebesích. Bůh bude soudit falešné učitele a vůdce vyvoleného národa.

Za zmínku stojí i skutečnost, že ve Štěpánově řeči chyběla jakákoliv výzva k pokání, která byla při předchozích prosolech apoštolů v knize Skutky běžná (viz Sk 2,38; 3,19; 5,31). Boží vláda v Izraeli se blížila ke konci. Boží nabídka spasení už nebude přicházet ke světu výhradně prostřednictvím vyvoleného národa, jak to Bůh slíbil Abrahamovi (Gn 12,3; 18,18; 22,18), ale také prostřednictvím Ježíšových následovníků – Židů i pohanů, kteří měli nyní opustit Jeruzalém a zvěstovat evangelium celému světu (Sk 1,8).

Přečti si znovu text Sk 7,57–8,2. Jak na tebe působí události spojené se Štěpánovou smrtí?

Ukamenování bylo trestem za rouhání (Lv 24,14). Z Lukášova záznamu není úplně jasné, zda byl Štěpán pravomocně odsouzen, nebo prostě zlynčován zfanatizovaných davem. V každém případě jde o první zaznamenaný případ Ježíšova následovníka, který byl zabit pro svou víru. Skutečnost, že svědci si položili své šaty k Saulovým nohám, naznačuje, že patřil k vůdcům Štěpánových protivníků. Když se Štěpán modlil za své katy, modlil se vlastně i za Saula. Něco takového mohl udělat jen člověk s mimořádným charakterem a neochvějnou vírou. Jde o mocný projev skutečnosti, že v jeho životě působil Kristus (L 23,34).

Aplikace

Jak bys reagoval, kdyby ti někdo řekl, že všichni křesťané jsou hlupáci? Co bys udělal, kdyby se ti pro tvou víru vysmál? Proč je tak komplikované modlit se za své nepřátele?

Začátek šíření evangelia

¹Saul schvaloval, že Štěpána zabili. Tehdy začalo kruté pronásledování jeruzalémské církve; všichni kromě apoštolů se rozprchli po Judsku a Samařsku. ²Zbožní muži Štěpána pochovali a velmi nad ním truchlili. ³Saul se však snažil církev zničit: pátral dům od domu, zatýkal muže i ženy a dával je do žaláře. ⁴Ti, kteří se z Jeruzaléma rozprchli, začali kázat evangelium všude, kam přišli. ⁵Filip odešel do města Samaří a zvěstoval tam Krista. ⁶Všichni lidé byli zaujati Filipovými slovy, když je slyšeli a když viděli znamení, která činil. ⁷Neboť z mnoha posedlých vycházeli s velikým křikem nečistí duchové a mnoho ochrnutých a chromých bylo uzdraveno. ⁸A tak nastala veliká radost v tom městě. (Sk 8,1–8)

Osobní studium

Štěpánova smrt odstartovala masivní pronásledování Ježíšových následovníků v Jeruzalémě. Podněcovala ho stejná skupina lidí, kteří byli zodpovědní za Štěpánovu smrt. Vedl je Saul, který způsoboval církvi nemalé škody (Sk 8,3; 26,10). Pronásledování však s sebou přineslo i něco dobrého.

Věřící, kteří uprchli z Jeruzaléma, šířili evangelium po Judsku a Samaří – přesně tak, jak to svým učedníkům přikázal Ježíš (Sk 1,8). Skutečnost, že apoštolové nejprve zůstali v Jeruzalémě (Sk 8,1), ukazuje na jejich odvahu a touhu naplnit pověření být „svědky v Jeruzalémě“ (Sk 1,8).

Úvodní verše osmé kapitoly popisují začátek misijní činnosti mimo Jeruzalém. Výsledkem byla „veliká radost“ mezi obrácenými i v církvi (Sk 8,8). Co tuto radost způsobilo? Co přináší radost vám, vašemu sborovému společenství, vašemu okolí?

Samařané byli jen taková „poloviční Izraelci“ – a to dokonce i v náboženském smyslu. Věřili v jednoho Boha, přijímali Tóru (pět Mojžíšových knih), praktikovali obřizku a očekávali Mesiáše. Židé však vírou a náboženstvím Samařanů pohrdali. Považovali je za zkažené a nedokázali si představit, že by i oni měli podíl na Božích požehnáních, která Izraelcům zaručovala smlouva s Hospodinem. Neočekávaná obrácení Samařanů ohromila církev v Jeruzalémě, takže apoštolové vyslali do Samaří Petra a Jana, aby celou věc posoudili. Zdá se, že Bůh zdržoval sestoupení Ducha svatého až do příchodu Petra a Jana (Sk 8,14–17), aby apoštoly přesvědčil, že i Samařany mají přijmout za plnoprávné členy společenství víry (podobně i Sk 11,1–18).

Samařany to však neskončilo. Právě naopak! Text v Sk 8,26–39 zaznamenává příběh Filipa a etiopského eunucha, který se po hlubším pochopení biblického poselství rozhodl pro křest. „Dal zastavit vůz a oba, Filip i dvořan, sestoupili do vody a Filip jej pokřtil.“ (Sk 8,38)

Nejprve to tedy byli Samařané a nyní i Etiopan, který byl původně na cestě do Jeruzaléma, ale nyní se ubíral do svého domova. Evangelium hned od začátku překračuje hranice Izraele a proudí do okolního světa – přesně podle předpovědi. To vše však byl stále jen začátek. Brzy tito věřící budou putovat z Jeruzaléma do celého známého světa, aby kázali nádhernou zprávu o smrti Ježíše, který zaplatil za hříchy lidí a nyní každému a všude nabízí naději záchrany.

Aplikace

Pronásledování křesťanů v Jeruzalémě bylo jistě něčím nedobrým a problematickým. Paradoxně však posunulo církev dál a přineslo mnoho požehnání věřícím i „pohanům“. Dopustil Bůh už i ve tvém životě něco negativního a bolestivého, co nakonec dokázal proměnit v požehnání pro tebe i pro druhé? Co to bylo?

Podněty k zamyšlení

„Pronásledování, které dolehlo na jeruzalémskou církev, bylo silným podnětem ke zvěstování evangelia. Kázání Božího slova v tomto městě provázal úspěch. Vzniklo však nebezpečí, že se zde učedníci zdrží příliš dlouho a zanedbají Spasitelovo pověření jít do celého světa. Zapomněli, že zlu mohou nejsnáze vzdorovat průbojnou službou, a začali se domnívat, že jejich nejdůležitějším úkolem je chránit jeruzalémskou církev před útoky nepřítele. Měli poučovat nově obrácené věřící, že je třeba hlásat evangelium těm, kteří je dosud neslyšeli. Místo toho jim však hrozilo nebezpečí, že se postupně spokojí s úspěchy, kterých již dosáhli. Bůh dopustil na své služebníky pronásledování, protože je chtěl rozptýlit na místa, kde by mohli pracovat pro druhé. Byli vyhnáni z Jeruzaléma a „začali kázat evangelium všude, kam přišli“ (Sk 8,4).“ (AA 105; PNL 60)

Otázky k rozhovoru

1. *Pečlivě si přečtete uvedený citát z knihy Poslové naděje a lásky o nebezpečí, jemuž byla raná církev v souvislosti s úspěšným zvěstováním evangelia v Jeruzalémě vystavena. I tento text je svědectvím o tom, že navzdory rozšířeným názorům o odmítání Krista velmi mnoho Židů přijalo Ježíše jako Mesiáše. Co z uvedeného citátu může být velmi důležitým poselstvím pro nás dnes? Podle čeho si můžete být jisti, že se nechytíme do podobné pasti jako učedníci – snahy usilovně chránit to, co máme, namísto toho, abychom plnili svůj skutečný úkol: získávat pro evangelium lidi kolem nás?*
2. *V době vzniku církve byly vztahy mezi Židy a Samařany poznamenány staletým nepřítelstvím. Co se můžeme naučit z toho, že Filip – pravděpodobně Žid – přinesl svědectví o Ježíši do Samaří? Ani naše církev není imunní vůči různým kulturním a etnickým předsudkům. Co se můžeme naučit z poselství Kristova kříže o tom, že před Bohem jsme si všichni rovni? Co se můžeme z univerzálnosti Kristovy smrti naučit o nekonečné hodnotě každého člověka?*
3. *Jak přistoupil Filip k Etiopanu (Sk 8,27–30)? Jak se můžeme stát otevřenějšími a využít příležitosti zvěstovat evangelium druhým lidem?*
4. *Které principy nebo skutečnosti z textu Sk 6–8 nám mohou pomoci efektivněji naplnit poslání církve?*

Praktický závěr

- ▶ *Podělte se s ostatními ve skupině o to, co praktického jste se naučili z této lekce při studiu Bible. Jak lze toto naučení uvést do každodenního života?*

Podněty k modlitbám

- ▶ *Modlete se jeden za druhého, za své radosti i starosti.*
- ▶ *Modlete se spolu za ty, kteří z nějakého důvodu přestávají či již přestali navštěvovat vaše společenství. Jak jim můžete dát najevo, že je máte stále rádi?*
- ▶ *Modlete se i za lidi ve svém okolí (přátele, sousedy, příbuzné...), kterým byste rádi představili Boží lásku.*

Konkrétní modlitební seznam mé třídy sobotní školy:
